

III. skupina periodnega sistema

B, Al, Ga, In, Tl

$ns^2 np^1$

B in Al vedno 3+

B^{+3}

Tl^{+1} zadnji element za 2 manjše oksidacijsko število

po skupini prehod iz nekovinskega v kovinski značaj:

B   nekovinski značaj

Al   kovina, KNS (kubčno najgostejši sklad)

B_2O_3 - kisel

Al_2O_3 - amfoteran

.

Tl_2O_3 - bazicen

Spojine bora in aluminija so Lewisove kisline

Elementi

B   nekovina

B_{12} ikozaeder (20 enakostraničnih trikotnikov, 12 oglišč)

visoko tališče → 2300°C

dobro absorbira nevtrone, posebej ^{10}B (Cernobil)

Al

tipična kovina, KNS

gostota le 2.7 g/cm³

zelo uporaben

E^0 - 1.66 V (pricakovali bi izjemno reaktivnost)

$2 Al + 3/2 O_2 \rightarrow Al_2O_3$

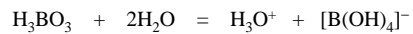
tanka oksidna plast ~ 10 nm

eloksiranje

Oksidi

B_2O_3 netopen v vodi
tališče $450^\circ C$
vrelišče nad $2000^\circ C$

B_2O_3 + silikati $\Rightarrow$ borsilikatna stekla (Pyrex)

Boraks $Na_2[B_4O_5(OH)_4] \cdot 8H_2O$ (Kalifornija, Tibet, Turcija)
na milijone ton boraksa se letno uporabi za proizvodnjo stekla

---

Al_2O_3

v naravi $Al_2O_3 \cdot xH_2O$ (x od 1 do 3)
boksit (Les Baux, Francija, prvic odkrit)
korund, Al_2O_3 (Mosh - trdota 9)

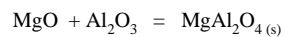
nekateri nečiste oblike korunda:

rubin, del Al^{3+} zamenjan s Cr^{3+}

safir, dva Al^{3+} zamenjana z enim Ti^{4+} in enim Co^{2+} ali Fe^{2+}

Al_2O_3 je amfoteran

talimo ga npr. z MgO :

In dobimo mešani oksid - spinel

Galuni: po spojini $KAl(SO_4)_2 \cdot 12H_2O$

Nahajališča

B - v boraksu

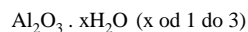
Al $\Rightarrow$ tretji najbolj razširjen element
8 m% (najbolj razširjena kovina)

aluminosilikati

ivec (v granitu)

sljude (v glinah)

za pridobivanje Al: boksit $\rightarrow$ Les Baux v Franciji

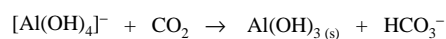
- korund (Al_2O_3) in
- kriolit (Na_3AlF_6); Grenlandija

Pridobivanje Al_2O_3 iz boksita

necistoci: silikati in Fe_2O_3 (rdec)

Amfoterni Al_2O_3 in kisli SiO_2 se raztopita v vodni raztopini NaOH, Fe(III) oksid pa se ne topi in ga odfiltriramo.

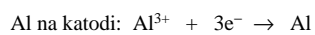
Iz filtrata s šibko kislino (občajno CO_2) oborijo $\text{Al}(\text{OH})_3$:

Pridobivanje Al:

elektroliza Al_2O_3
↓ tališče preko 2000°C
raztapljanje v talini kriolita
↓ Hall-Héroultev postopek (takrat sta imela po 23 let)
elektroliza pri $\sim 950^\circ\text{C}$

grafitna anoda, tok $\sim 100.000 \text{ A}$; nastane talina aluminija

Kisik z grafitom reagira in nastaja CO_2
(obnova vsak drugi dan)